

Landbruget i Belgien.

1.

Af S. G. la Cour.

Dets Betydning for Nordens Agerdyrking. Dets Historie og Udvikling. Landets Udseende paa Romernes Tid. Den første Opdyrking. Frankernes Udbyggelse. Agerbrugets, Industriens og Handels Opblomstring. Ingen Statistik fra hin Tid, men Vidnesbyrd nok. Fremmed Herredomme, Frihedens Tab, Erhvervsgrenenes Forfald. Den gjenvundne Frihed og Kraft. Indflydelsen paa de omliggende Lande. Sammenligning mellem det belgiske og engelske Landbrug. Flandern. Jordens Bestaendighed. Scheldestoden. Jordbrugenes Størrelse. Bearbejdningen. Mineraltheorien. Den flamske Plov o. fl. a. Plojning, en Kunst. De smalle Agre, deres Goder og Ulemper. Harverne. Agerflæveren. Spaden; dens Uundværlighed. Ulige Slags Spader og deres Brug. Halken. Dydbearbejdningen og dens Nytte. Lugningen og Kvikfrigen.

En Afhandling om Kempen (Campinen)* i det nordøstlige Belgien har jeg søgt at fremstille de smukke og lærerige Resultater, som Hedeopdyrkingen i dette Landstak fremviser. Dette er imidlertid kun en enkelt Uttring af det ligesaa interessante som mærkelige belgiske Agerbrug, og en saa intensiv Hedeopdyrking vilde staa som et uforklarligt Fænomen, hvis der ikke bagved Heden, i de tilgrændsende Egne, stod et gammelt gennem Aarhundreder rodfæstet Agerbrug, hvis Udvikling og

*) Anm.: I dette Tidsskrifts 3die Række, 13de Bind, Side 217. 1865.

Produktivitet havde naaet en Højde, som intet andet Sted i Europa. Det er derfor naturligt noget nærmere at undersøge det Agerbrug, der kan levere et saa modent, saa grundigt, saa vel afpasset og smukt udført Arbejde som Hedeopdyrkningen i Kempen, der vel med Rette kan betragtes som det belgiske Agerbrugs „Mesterstykke“ i dette Aarhundrede.

Men endnu større Krav paa vor fulde Opmærksomhed stiller det belgiske Agerbrug til os, naar vi mindes, at det paa en Maade er Stammoder til Agerbruget saavel hos os som hos alle de andre gotisk-germaniske Folkeslag, og at hvad det romerske Agerbrug var for de latinske Folkeslag i Oldtiden, det har det belgiske været for os gennem Middelalderen og i den nyere Tid. Belgien har nemlig været Hjemstavn for en Mængde af Agerbrugets allervigtigste Forbedringer, og derfra ere de vandrede ud til England, til Tyskland, til Skandinavien, og ere enten uforandrede eller lidt omformede efter Landenes og Folkenes Ejenommelighed snart kom rigtig tilhuse og „bleve hjemme“ i disse Lande, fordi de vare grundige, velprøvede og fuldvogne. inden de udvandrede. Vi behøve blot at nævne Mærgling, Dybbearbejdning, Draining med Risknipper, Kløver, Svingploven, Handedplanter, Bæxeldrift og først og fremmest en rationel Gjødnings-Bemttelse, der alle tilbels ere Produkter af den belgiske Landmands Tænkfomhed og Erfaringer, — og vi maa indrømme, at saa Lande i Verden have praktisk bidraget saa meget til at have Agerbruget til dets nuværende Højde, som netop Belgien. I forrige Aarhundrede og Begyndelsen af dette var det altid Tyskland og navnlig Holsten, og nu for Tiden er det England og navnlig Skotland vi stadig see hen til som følgeværdige Exempler, men vi skulle mindes, at hvad Englands Agerbrug nu er for os og hele Verden, det var Belgiens gennem mange Aarhundreder for England, Tyskland og omliggende Lande, og at det endnu gjenmer en Skat af praktiske Erfaringer, som vi intetsteds kunne finde større eller rigere.

Er Agerbrugets Historie et af de interessanteste Afsnit af ethvert Folks Historie, fordi dettes Sundhed, Kraft, Sæder og

Stikke affspejle sig i det saa fuldt som i noget, — intetsteds er den dog interessantere end i Belgien, dels fordi det allerede tidligt her naaede en saa høj Udvikling, og dels fordi det i Belgien fra første Færd af har været en Sjøsel og Næringsvej, som hverken Ridder eller Rigmænd undsaa sig for at offere sin Tid og sine Kræfter, medens den saa mange andre Steder som en foragtelig Bestilling henslængtes til Fattige, Trælle og Livegne. Vi maa derfor først med et Par Ord dvæle ved dets Historie og værlende Skjæbne gennem Tidernes Løb.

Det er Julius Cæsar, som paa en Maade har lagt Grunden til Belgiens senere Udvikling; thi fra da af mærker man den romerske Kulturs Indflydelse paa Landets Opblomstring. Ikke skulde man da ved at see Landet have anet, at der der skulde udvikles en saadan Frugtbarhed, Rigdom og Kultur, thi saa Steder fandtes en daarligere og utaknemmeligere Jordbund. Begrændset af store næsten uigjennemtrængelige Skove i Syd, bestod Landet kun af flade lavtliggende Strækninger, tildels Sandsletter, som enten overskylledes af Havet, der dengang skar sig meget længere ind end nu, eller af Floderne Schelde, Eys og Bisfloder, der ofte gik op over deres Bredder for at oversvømme de brede Flodsenge, som indeholdt den bedste Jord; eller Landet bedækkedes af Moradser, Søer og Sumpe, og kun hist og her fandtes enkelte højere liggende Strækninger, hvorpaa en sparsom Befolkning fik sit tarvelige Udkomme ved Jagt, Fiskeri og lidt magert Kvæg, og over det Hele hvilede et raat, taaget, usundt Klima, hvis hyppige Frostnætter i høj Grad skadede Plantevægten. De frugtbare smilende Sletter, som vi nu gennemvandre i Flandern og Brabant, bare i hine Dage kun et sparsomt Buskads af Bii og El, der som grønne Øer stak frem af Vandene og de opblødte Moradser. Alt, Klima, Jordbund og Naturen, syntes saa lidt som noget at indbyde den tynde Befolkning til at tage fat paa det umaadelige Arbejde at bringe disse Lande under Kultur; men støttet af Ud-

holdenhed og Flid, af Kjarlighed og et naturligt Anlæg til Jordbrug og Industri, af en Samdrægtighedens Aand, der bragte Kræfterne til at forene sig mod det fælleds Maal, indvandt man lidt efter lidt Jorden til Agerbrug, trængte ved Diger og Dæmninger Floderne mere og mere tilbage til deres Leje og Havet til dets retmæssige Grændser. Romernes Kultur kom Folket til Hjælp: Veje anlagdes, Broer, der endnu staa som Vidnesbyrd om den herlige romerske Bygningskunst, førtes over Floderne, Stovene ryddedes, Agermarkerne udvidede sig, — og at de dyrkedes godt fremgaaer deraf, at Beboerne allerede dengang droge til England for at hente Mærgel til Jordens Forbedring, — Byer hævede sig, Handel og Industri begyndte at blomstre, kort sagt gjennem nogle faa Aarhundreder forandrede Landet saaledes Karakter, at Frankernes lystne rovgjerrige Dine faldt paa det, og de trængte derind. Den Standsning, som disse Plyndringer og Uordner medførte i Landets Udvikling, varede længe, men lidt efter lidt samlede den gamle indre Kraft sig til ny Daad, og gjensidig støttende hinanden naaede de 3 Erhvervsgræne: Agerbrug, Industri og Handel en forbausende Højde; den voksende Befolkning i Byerne stillede store Fordringer til Agerbruget om Uld, Hør, Hamp og andre Handelsplanter samt Næringsmidler, det maatte anstrænge sig for at tilfredsstille dem, men det betaltes godt derfor, thi Handelen, der navnlig søværts førtes paa fremmede Lande med Byernes fortrinlige Industriefrembringelser, bragte Rigdom til disse. Men ikke nok hermed; ved Handelen bragtes ogsaa Flamingernes Ry vide omkring, og snart see vi derfor Konger og Fyrster i fremmede Lande ved rige Tilfagn at indkalde flamske Kolonister. Vi see dem saaledes allerede fra det 12te Aarhundrede og endnu til Cromwell's Dage at drage over til England for at lære de derboende Folk at bygge Diger mod Havets og Flodernes Oversvømmelser, at udtørre Sumpe ved Bejrmøller, at dyrke Humle, Turnips og alle Slags Grønt. Vi see flamske Kolonier at udbreedes i Sachsen, Thüringen, Holstein, Bremen og langt ind i Østerrig; vi see dem kaldte til Frankrig for at udtørre og op-

dyrke den Del af Poitou, som endnu kaldes „Lille Flandern“, og overalt, hvor de kom, satte de sig ved deres Dngtighed Minder, som endnu kunne spores.

Vi finde desværre ingen Landbrugsstatistik fra den Tid, men endnu findes der Midler, hvorved vi kunne faae et Indtryk af den Højde, hvortil Udviklingen i hine Dage var naaet. De store mægtige Kirker og de prægtige Raadhuse, som vi endnu frydes ved næsten i hver By i Flandern og Brabant, staa som herlige Vidnesbyrd baade om den Velstand og Skjønhedsfands, som da sad tilhuse hos Flamingerne, og de minde netop ogsaa om de to store Faktorer i Folkelivet, der gav dette en Kraft som intet andet magter: en stærk religiøs Verbødighed parret med en fri virksom og dngtig Selvstændighedsfølelse. Hvad enten vi besøge de gamle Byer, hvor de prægtige med Billedværker rigt smykkede gamle Borgerhuse gjemme en Historie i sig, hver for sig, eller vi gjennevandre Hederne og Skovene og see Opdyrkerens Spade og Hakke uventet støde paa Leaningerne af store Bygningsværker og fordums Herlighed, — overalt maa vi føle os grebne af de omfattende Minder om Flanderns Rigdom og Kultur i Middelalderen. Først var det Brugge og Gent, siden Mecheln og navnlig Antwerpen, der sadde som Industriens og Handelsens Dronningebyer i det nordlige Europa. Floderne sejlbargjordes, Kanaler gravedes, Veje anlagdes; hver Uge droge 2000 tungtlæssede Fragtvoogne til og fra Antwerpen; de besørgede Udførslen langt ind i de tilgrændsende Lande, medens den levende Skibsfart ned ad Scheldefloden, hvor man ofte talte 2500 rigtladede Skibe, førte de mangfoldige Produkter af den rige flamske Industri til fjerne Lande og hentede Raastoffer tilbage; alene af Klæde udførte Flandern i hine Dage for næsten 20 Millioner Rigsdaler. Og hvad den engelske Industri og Handel i vore Dage er for det engelske Agerbrug, den Støtte, uden hvilken det afgjort vilde falde sammen, det samme var i endnu højere Grad i hine Dage Flanderns Industri og Handel for det omliggende Agerbrug. Det var denne inderlige Sammenvirken af 3 faa mægtige hinanden

støttende Erhvervsgræne, tilligemed Folkets mærkelige uovertrufne Anlæg og Agtelse for den landlige og industrielle Virksomhed, og endelig de frie uafhængige og selvstyrende Forhold, hvorunder Folket levede, der i en Tid, da ellers Mørke, Despotisme, Standsfordomme og aandelig og materiel Goldhed hvilede over alle omliggende Lande, hævede Flandern til et aandeligt og materielt Standpunkt, som det næppe endnu for anden Gang har naaet.

Saaledes var Belgiens Stilling indtil Midten af det 16de Aarhundrede, men med de bittere blodige Kampe, som Reformationen da fremkaldte, begyndte nu den lange Række af Ulykker, Undertrykkelser, Blodbad og Udplyndringer, som i Løbet af de følgende 2 Hundreedaar, under Spaniolernes, Østerrigernes, Franskmændenes, Englandernes og Hollændernes værlende Herredomme, bragte dette rige lykkelige Land i saa dñbt Forfald. Vel var der Tidspunkter, da en ordnet Styrelse søgte atter at fremhjælpe de fordum saa blomstrende Erhvervsgræne, men snart brød atter Uvejrløs, som kastede dem endnu dñbere. Den kommunale Frihed, uden hvilken ingen kraftig Udvikling er mulig, blev brudt; Industrien led Trængsel paa alle Maader; Udførslen besværliggjordes; Scheldefloden, den vigtigste Udførselsvej, blev lukket, og herved modtog Industrien maaste sit dñbeste Saar, thi Verdenshandlen flyttedes fra Antwerpen til Amsterdam, og de store Gallejer, som rigtladede havde krydset Østersøens og navnlig Middelhavets Bølger, vare nu fordømte til at raadne op i Antwerpens lukkede Havn og langs Scheldeflodens muddrede Bredder. Forgjæves gjorde Agerbruget af og til Kraftanstrengelser for at holde sig oppe, men det var umuligt, Livskilden: Industrien, udtørredes mere og mere, og Hede, Krat og Sumpe bredte sig ud over Strækninger, der gjennem flere Aarhundreder hvert Aar havde smuktet sig med rige Afgrøder.

Det er først fra Midten af forrige Aarhundrede, at vi atter see Agerbruget begynde at hæve sig. Trods dets Forfald stod det endnu højere end andetsteds; en Mængde Erfaringer

vare overleverede fra Slægt til Slægt, og da ogsaa Grundkarakteren i Folket: dets store Kjarlighed og naturlige Anlæg for de landlige Syssler, havde bevaret sig, see vi atter det belgiske Agerbrug at gjenfødes med en vidunderlig Hurtighed og Sikkerhed, og atter at indtage den hæderfulde Plads som Fører i den Kamp, der i Slutningen af forrige Aarhundrede i alle Lande begyndte af det nyere Agerbrug mod gammel Slendrian og forstenede Fordomme. Og Jordbunden i de omliggende Lande var nu anderledes moden til, at dets Mission som Bærer af et rationelt Agerbrug kunde lykkes; ikke længer behøvede Konger og Fyrster nu ved kunstige Midler at søge de belgiske Erfaringer indplantede i deres Lande, det var af egen Drift, at der af Folkene selv droge Mænd til det berømte Flandern for der at hente Raad og Erfaringer til de store Reformere i Agerbruget, som det sidste Hundrebaar har været Vidne til.

Vel har der ogsaa i dette Tidsrum været vanskelige Kriser for Agerbruget i Belgien at gjenemgaa, men det er dog der, at vi finde Grundlaget til det nyere Agerbrug, som nu i saa mange Lande bidrage til Folkenes stigende Velvære. De Theorier, der vare fremgaaede af Aarhundreders Erfaringer, og hvorom den dygtige flamske Landmand værnedes med Trofasthed og faderlig Kjarlighed, trods Tryk og Savn og Fattigdom, ere nu vandrede Verden over, og blevne alle Folks Ejendom, og hvert Land har optaget og tillæmpet dem efter dets ejendommelige Forhold. Intet Land har i denne Henseende draget større Nytte af dem end England*), thi det ligger i det praktiske

*) I Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede blev Belgien gjenmestuderet af engelske Rejsende; de havde imidlertid ofte Vanskelighed ved at trænge rigtig tilbunds i en saa mangesidig Forretning som det flamske Agerbrug; Beboernes noget indesluttede og mistænksomme Karakter og det fremmede Sprog bidrog til at forøge disse Vanskeligheder. Da derfor selv den berømte John Sinclair, som det store Agricultural Board i London udsendte for at trænge til Bunds i det flamske Landbrug, kom tilbage med uforrettet Sag, fandt man paa at gaa en anden Vej ved i alle de flamske og brabantiske Blade at lade indbyde til en Konkurrence om den bedste og fuldstænd-

engelske Folks Karakter, at det ikke blindt følger i Andres Spor, men at det selvstændigt tilegner sig, hvad Godt det andetssteds seer, og tilhugger og benytter Bygstenene saaledes, som de bedst passe for dets Tarv. Derfor finde vi, at det engelske Agerbrug i flere Retninger langt har overgaaet Moderlandets, saaledes f. Ex. hvad Agerdyrkningsredskaber og Husdyravl angaa, og i disse Grene ville vi høste langt større Udbytte ved at gaa til England end til Belgien. Men maa vi end anerkjende Datterens gode Sider, saa bør vi dog ingenlunde miskjende eller glemme Moderens uomtvistelige Fortrin; de ere desværre i den sidste Tid stillede altfor meget i Skygge og gjemme dog mangt fortrinligt Vink, der fortjener vor Eftertanke.

Naar i det Foregaaende er nævnet, ligesom naar der almindelig tales om det belgiske Agerbrug, menes ikke dermed dette i dets Helhed, thi der er en overordentlig Forskjel mellem Agerbruget i de forskjellige Provindser, ja afgjort større end i noget andet Land af lignende Kladeindhold, -- en ny Grund til, at en Undersøgelse af Belgiens Agerbrugsforhold frembyder en saa høj Grad af Interesse. Nej, — alt det Gode, vi ovenfor have sagt, vilde kun daarligt passe, naar vi ikke strængt fastholdt, at der kun er ment det flamske Agerbrug eller rettere sagt det Agerbrug, som vi træffe hos den flamske Del af Befolkningen, hvis Nationalitet ikke strængt maa bedømmes efter Sproget, da det franske Sprog ved den Begunstigelse, det i lang Tid har nydt, paa Sydgrændsen og navnlig i den sydvestlige Del har fortrængt det flamske Sprog, medens dog Beboernes Herkomst og derfor ogsaa deres Sæder og Skikke,

digste Beskrivelse af det flamske Agerbrug; 3 store Pengesummer fattes som Kampens Pris. 7 større Afhandlinger, hvoriblandt ogsaa et fortrinligt Værk af van Aelbroeck, hvoraf heldigvis en Kopi blev tilbage i Belgien, var det aabne og forekommende Svar, som fra Belgien sendtes tilbage over Kanalen; — mærkeligt nok, der indløb aldrig Svar eller Præmier fra Selskabet, og Afhandlingerne forsvandt sporløst i Selskabets Arkiv.

Karakter og Ejendommelighed er flamsk. Det er altsaa ikke blot Provindsen Vest- og Østflandern, om de end indtage Hovedmassen, men ogsaa den nordlige Del af Brabant, Nord for en Linie over Grammont, Bryssel og Løwen, samt Provindserne Antwerpen og Limburg, der have det flamske Agerbrug. Forholdene i disse 2 sidste Provindser ere imidlertid ejendommelige formedelst de store Hedeskrænkinger, der findes der, og da de allerede tiidels ere omtalte under „Landbruget i Kempen“, kunne de her forbigaaes, og Beskrivelsen derfor indskrænke sig til den større vestlige gammeldyrkede Del af Flamingernes Jord, som vi altsaa, noget i Strid med den nuværende politiske Inddeling, men i temmelig Overensstemmelse med Befolkningens Nationalitet, ville kalde Flandern. Strækningerne langs Havet og Scheldesfloden, de saakaldte Beldere, der ere affatte af og tiidels indvundne fra Havet, ere, hvad baade Jordens Bestaafenhed og Dyrkning angaaer, saa afvigende fra det øvrige Flandern, at vi foreløbig maa lade dem ude af Betragtning, blot holdende os til den Del af Jorden, der er henlagt under det ejendommelige rige flamske Agerbrug.

For den, der ad BERNBANEN farer ind igjennem disse dejlige Provindser og overalt seer Jorden skjult under smukke Afgrøder, eller selv for den, der ved en Vandring gjennem Landet kun gjør et overfladisk Bekjendtskab med dens Kultur, vil den flamske Jordbund let komme til at staa som en af Naturen frugtbar Jord, og man bringes ikke ud af denne Formodning, hvis man hist eller her skulde see en nyopløjet Mark, thi Blødfuren ligger fort og muldrig og forraader ligesaa lidt sin egen oprindelige Fattigdom som sit Underlags Udselshed. Men lægge vi Marke til BERNBANERNES og KANALERNES Gjennemfjæringer, disse Snit ind i Jorden, som ofte aabne et saa godt Indblik i dens Grundkarakter, da see vi snart, at den frugtbare Jordoverflade i de fleste Tilfælde kun er et Kunstprodukt, en guldne Kasse, som kun Aarhundreders Anstrængelser og Omhu have kunnet lægge om den. Ravnlig gjælder dette om Provindserne Vest- og Østflandern; omkring Brygge og især Syd

for den findes rent Sand, ofte med et Lag af Sandahl eller et temmelig fast Konglomerat af skarpkantede Stene; endnu ligger en Del af disse Strækninger i Hede, og Jordens oprindelige Magerhed er paa saadanne Steder iøjnefaldende, medens paa den anden Side de friske frodige Afgrøder lige paa Randen af Heden pege hen paa den Velsignelse, der ligger gjemt i en grundig og omhyggelig Opdyrkning. Længere Øst paa i Nærheden af Gent findes enkelte Sandstrækninger, der ere blandede med nogen Ler, medens andre, der først i den sidste Tid atter indtages til Skovanlæg eller Dyrkning, ere saa lette, at de vanskelig kunde holde Stand mod Vinden, hvis ikke Beboerne kom dem til Hjælp. Gaa vi endnu længere mod Øst møde vi denne Jord i Waeslandet, der, som vi senere skulle see, fortrinsvis kan kaldes et Kunstprodukt, thi skøndt den nu er en af de smukkeste og bedst dyrkede Pletter i hele Belgien, har den dog oprindelig, og det endnu for nogle faa Aarhundreder siden, været en tildels gold Sandhede. Vende vi os nu mod Syd, da træffe vi mellem Antwerpen og Mecheln og i Nordbrabant vel en fortrinsvis sandet men dog noget lerblandet Jord, og længere Vest paa er det først ved Kortryck at vi træffe paa Ler. Men gaa vi nu længere mod Syd, bliver Jorden mere og mere leret og samtidig dermed mere bakket, medens de hidtil omtalte Egne ere saa flade, at det kun er ved de omhyggeligste Udgraftninger, at man har kunnet lægge deres Jorder tørre. Lidt efter lidt naae vi da op i den stærkt lerede, meget bakkede, af Naturen langt frugtbare men mindre godt dyrkede Del af Sydb brabant og Nord-Hainaut. Naar vi nu hertil føje, at der undertiden hist og her findes Smaasøer, Moser og Moradser, hvis Udtørring Jordens Fladhed hidtil har trodset, saa mangler endnu kun et Moment for at Læseren kan have et nogenlunde fuldstændigt Billede af det Jordsmon, som Flæmingen har at arbejde; — kaster man et Blik paa Kortet sees strax, hvad det er. Som en Bifte spreder Scheldefloden med alle dens Bifloder sig ind over Flæmingernes Jord; nogle af dem tage

deres Udspring inde i Frankrig, andre oppe mellem Banterne i Hainaut, men i begge Tilfælde komme de fra grundfrugtbar Egne og føre fra Højlandene en Mængde opstemmet Ler og Dynd med sig, som de i Tidernes Løb have aflejret i de brede Floddale, som de forhen overstykkede, men i hvis Midter de nu ligge sammentrængte mellem de Rækker af Diger, som Beboerne i Aarhundredernes Løb have opførte til Bærn for de bag Digerne liggende marstagtige overordentlig frugtbare Enge. Den Skat af naturlig Frugtbarhed, som ligger gjemt i disse Enge, har været og er vedvarende en ubetalelig Støtte for Agerbruget, selv i flere Miles Afstand, hvorom de meget høje Priser — indtil 3000 Rdl. pr. Td. Land Eng — nok som vidne.

Flandern er det lille Agerbrugs egentlige Hjemsted*); her skyldes ikke Agerbrugets Fremstrid og høje Standpunkt saaledes som i England til rige Godsejere og Landlorder,

*) Henviende til et senere Afsnit, i hvilket de landøkonomiske statistiske Forhold nærmere ville blive fremstillede, skal jeg blot her meddele et Par Data, der ville give en foreløbig Ide om Ejendomsforholdene og den dertil knyttede Befolkning i Belgien.

I Østflandern er hver Bedrift i Gjennemsnit $4\frac{1}{2}$ Td. Land Ager og Eng.

Af 1000 Jordbrug ere 447 under 7 Stp. Land, 416 fra 7 Stp. til $8\frac{3}{4}$ Tdr., 118 fra $8\frac{3}{4}$ —35 Tdr., 19 fra 35—86 Tdr. og kun 1 derover.

Af de 800 Jordstykker, der bleve gennemstaarne ved Anlæget af en Jernbane i Waeslandet, var der kun 157, der havde en Størrelse fra 2—3 Tdr. Land.

Paa 100 Tdr. Land dyrket Jord lever i Østflandern 155 Mennesker (hvoraf 60 ere Arbejdere), medens der paa hver 100 Tdr. Land i Belgien i det Hele taget findes 86, i Lombardiet 78, i England 59, i Frankrig 44, i Danmark 18 og f. Ex. i Frederiksberg Amt 28.

der, sættende en Ære i at være Bestyrttere for nye Forbedringer og i at »highfarming« skal finde et Afsl paa deres Gaarde, nøjes med at drage saa Renter af disse; denne Lykke for et Land og dets Agerbrug, som kun er mulig, hvor foruden Dngtighed tillige saa store Kapitaler, saa blomstrende en Handel, saa fordelagtig og storartet en Industri og saa rige Kolonier som de engelske staa som Agerbrugets Støtter og Bærere, — denne Lykke er ikke eller har i hvert Fald ikke siden i Middelalderen været til Huse i Flandern, det er den lille Jordbruger, som, seende nøje paa hver Skillings Rente ud af sin Jord, her er kaldet til at være Agerbrugets Bærer og Repræsentant, og som kun ved en overordentlig Flid og Paapassenhed bliver i Stand til paa sit lille Jordstykke at holde Konkurrencen ud med sin rige Nabo hinsides Kanalen, ja til endog daglig at mødes med ham paa hans Marked, thi Produktudførslen fra Belgien til England er større end man i Reglen troer, om end naturligvis Indførslen af Korn fra andre Lande overstiger Udførslen. — Lad os da nøjere undersøge de Omstændigheder, som gjøre, at han ikke ligger under i denne Konkurrence.

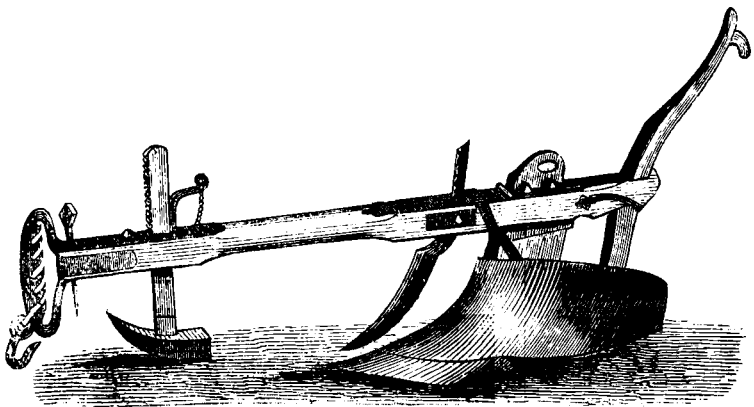
Det er først og fremmest i Jordens Bearbejdning, at Flæmingerne ere Mæstre, og ikke uden Grund har man kaldt Belgien Europas Have, thi den samme Omhu ved Dykningen og Rensningen af Jorden, som andetsteds bliver Haverne til Del, nyder her næsten al Jorden. Ganske vist er det kun en saa tæt Befolkning og forholdsvis billig Arbejdskraft som den belgiske, der tilstøder en sliq Kultur, men ikke blot Folkemængden, ogsaa Folkedngtigheden bidrager Sit dertil. Ingen forstaaer saa godt som Flæmingerne at bedømme sin Jords Godhed, at vælge de for den bedst passende Kulturplanter og at give Jorden den for hver af disse heldigste Bearbejdning. Hvis gamle Thæer havde levet i Belgien istedetfor i Preussens Sandegne, vilde han næppe have fremstillet sin bekjendte Humustheori, thi Belgien vilde snart have lært ham, at vel er en muldrig Madjord et godt Kjendemærke for en god Jord, men at det kun er

den Muld, der dannes ved Forraadning af vegetabilsk og animalisk Gødning, der har Betydning, og at Mængden af de tilstedeværende Alkalier, Salte, Sand, Ler, Kalk og Stene ere Momenter af yderste Vigtighed; man behøver blot at læse det første Afsnit af van Helbroecks fortrinlige Vært: „Werkdadige Land-boum-kunst der Flamingen“ (Gent 1823) for at forbauses ved at see, hvorledes den liebigste Mineraltheori, der, fremsat 1840, gjorde en saa stor Omvæltning i Agerbrugs- og Gjødningsprinciperne, hvorledes den allerede længe forud havde været den ledende Grundsætning for den praktiske Belgier, kun havde han ikke med Analyse og Remiens Nøjagtighed bestemt præciseret den Opfattelse, som Aarhundreders Erfaringer empirisk havde ført ham til, og som var den ledende for ham i hans Agerbrug.

Vi vide, at den flamske Plov har været kjendt og brugt i Belgien i Aarhundreder, og at den har dannet Grundlaget for de forbedrede engelske Plove, ligesom dens Form ogsaa gjenkjendes i den meget udbredte Hohenheimer Plov, som den berømte Schwertz dannede, da han blev Forstander for Landbrugsakademiet i Hohenheim, og til hvilken han sikkert medbragte Modellen fra sit lange Ophold i Belgien; den er altsaa Moder til alle det sidste Aarhundredes Reformere i Plovvasenet, og alene gennem denne ene Ting har saaledes det belgiske Agerbrug haft en saa mægtig Indflydelse paa hele den nyere Tids Agerbrug, at det er med god Grund, man i Hohenheims store Redstabsamling har henstillet et forgyldt Exemplar af den hohenheimske Plov, og at selv Schillers Muse hørdrende har besunget den. Lad nu være, at dens noget klodsede Form med den ene Stjert og Skøjten foran ikke tiltaler os, vi skulle dog nødes til at anerkjende den, naar vi see den Fuldkommenhed, med hvilken Flamingen med denne Plov kan behandle sin Jord, naar vi see, hvorledes de smalle Agre forme sig saa smukt under hans Hænder, som vare de lagte op af Spade og Rive. Han kan ikke undvære Skøjten paa sin Plov, men det er ikke

paa Hestenes Beføstning og til Dovenstabs Pleje at den bibeholdes, men snart skal han skrælle Jorden tyndt, snart pløje dybt igjennem, snart flække en faa Tommer bred Kam, snart udstikke en Fure saa ret som en Linie; kun naar han pløjer paa flad Jord kan Ploven beholde den samme Gænge, overalt, hvor han pløjer paa de smalle Agre, maa Ploven stilles om for hver Omgang, thi der er ikke 3 Furer, som skulle være eens; Flæmingen regner ofte ikke sine Agres Bredde i Alen eller Favne, men i Fureres Antal, — 6—8—10 Furer er det almindelige i hver Ager, — og naar der skal arbejdes med en saadan Nøjagtighed, er det let at forstaa, at en støttende Forstilling er nødvendig.

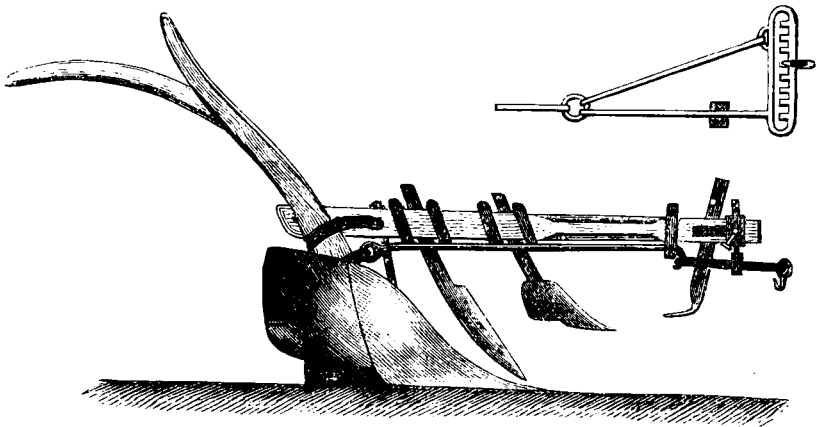
For vore Forhold vilde denne Plov ikke passe, dertil er den for klodset og plump lavet, og dertil ere vore Jorder for urene, stenede og for lidt behandlede. Den har en lige, meget

Den flamske Plov.

lang (67 Tommer) Træaas, Træstjert og i Reglen et bredt Brædt paa Landsiden, der baade tjener som Bryst og tillige vil forhindre den ofte saa løse Jord i at falde ind i Ploven,

da det rager op gennem Afsen. Muldsjælen vender til venstre, er snart lang, snart kort, men altid vel bøjet og vender Furen smukt. Langjernet er næsten altid knivkrummet og sidder langt tilbage paa Afsen tæt ved Brystet. Iøvrigt findes der en Mængde Omændringer af den i de forskjellige Egne, saaledes de brabantste og hainautste Plove, der adskille sig fra den ved at være noget sværere, have en endnu bredere Kiste bagtil (13 Tommer bred), have en Muldsjel, hvis bagerste Halvdel kan stilles i forskjellig Bredde, medens dens forreste Halvdel dannes af det meget store buede Skjær, der gaaer helt op og dækker hele Plovens Bryst; og endelig have disse Plove, ligesom de fleste andre (Limburgerploven, Lütticherploven o. fl.), et Skæl-

Limburgerploven.

jern foran Langjernet, eller et lille Plovlegeme bestemt til at tage og vende en lille Fure af et Par Tommers Tykkelse, inden Langjernet skærer ind. Dette har aabenbart store Fordele i mange Tilfælde, hvor man ellers maatte udføre en ligefrem Dobbeltpløjning, og er sikkert overført fra de nyere fortrinlige engelske Plove, hvis heldige Indflydelse man ogsaa i

andre Retninger sporer paa Belgiernes Plove, medens dog den gamle Grundform bibeholdes.

At pløje godt i en Flæmings Dine er en hel Kunst, som det langtfra er givet alle at kunne lære; det er tillige et Studium, som her vilde fordre for megen Plads, om det blot nogenlunde udtømmende skulde beskrives, men som et Exempel skal jeg tillade mig, tildels efter Schwerz, kortelig at uævne, hvad Flæmingen maa iagttage, naar han f. Ex. skal ompløje en Kløvermark, der, da den har været udlagt i Vintersæd, er opdelt i de smalle Agre; ellers foretrækker man altid at have Kløveren paa flad Mark. Vi maa altsaa forestille os 2 Agre ved Siden af hinanden med en dyb Agerfure i Midten, og Ploven, som de fleste Plove i Flandern, at vende Furen tilvenstre.

Ploven stilles saa fladt, at den kun kan tage en 2 Tommer dyb Fure, og sættes i Jorden noget tilhøjre for Midten af Agerfuren, ned i hvilken Furen altsaa tildels kastes, og vender paa samme Maade tilbage paa den anden Ager langs venstre Side af Agerfuren; Ploven stilles nu 6 Tommer dybt, gjør en Omgang i Bunden af de samme Furer, og Begyndelsen af den nye Agerryg er da dannet; Ploven stilles atter 2 Tommer dybt, gaaer en Omgang, atter 6 Tommer dybt og gaaer i Bunden af sidste Omgang. Der er nu kun et smalt Stykke (1 Fod bredt) tilbage af de gamle Agres Rygge; dette ompløjes ej strax, men man gaaer til Raboagrene, ladende de gamle Rygge staa urørte et Par Uger for at de rigtig kunne paavirkes af Luften. Efter denne Tid spænder man 1 Hest for en særlig dertil indrettet Plov, der stilles 2 Tommer dybt; Hesten forspændes, saa den kan gaa i Furen paa højre Side af den gamle Ryg; Ploven sættes ikke an midt i Ryggen men saaledes, at den affræller $\frac{2}{3}$ af den ned i Furen, idet man hælder Ploven lidt over til Landsiden, blandt andet for at den kan faae en fastere Gang, da den ellers let glider ned ad den smalle Ryg; saaledes vedbliver man hele Marken over, og først da tager man fat paa at affrælle den sidste endnu urørte Trebiebel af Ryggene; dette er meget vanskeligt, da de kun ere 3 Tommer brede; ved Skøjten hæves Ploven saa meget, at Spidsen af Skjæret ikke kan gribe ind i Jorden, og Ploven holdes da saa skraat, at det blot bliver Skjærets Binge, der affjærer denne Rest. De øverste 2 Tommer ere altsaa strællede af de gamle Rygge, men inden disses Bundstykker ompløjes, bringes Gjødning i de 2 ved hver Ager aabentstaaende

Furer, i hvis Bund blot den tynde Affstrøling er nedkastet, og først da tages der fat med den almindelige Plov at fløve den sidste Rest af Ryggene og i deres Sted at danne Agerfurerne mellem de nye Bede; men da disse Agerfurer kun maa have 1 Plovsfures Bredde, og man dog maa tage 2 Furer for aldeles ligeligt at tildele hver Ager det Halve af den staaende Ryg, saa stilles Ploven saaledes, at den, gaaende meget dybt og skjævt, først affløjer en Fure, som er de $\frac{2}{3}$ Dele af Ryggens Brede for oven og kun $\frac{1}{3}$ Del i Bunden, og derefter tages den sidste Rest ved en endnu dybere Fure, der har $\frac{2}{3}$ Dele af Ryggens Brede i Bunden og kun $\frac{1}{3}$ Del foroven. Nu er Pløjningen færdig, men endnu er der langt tilbage at ændre med Harve, Spade og Slæber, inden Ageren faaer en saa regelmæssig hvælvet Form, som Belgieren forlanger.

Dette maa være nok for at give Læseren at forstaa, hvilket Studium Pløjningen er hos Flæmingen og hvilken Omhu den fordrer; saameget mere som dette kun var en enkelt Slags Pløjning, og der gives mangfoldige andre, der hver for sig fordrer en forskjellig Fremgangsmaade.

For den, der ikke har været i Belgien, lyder det maaste underligt at tale om Agre kun 6—10 Furer brede med dybe Båndfurer mellem hver, men selv for den, der blot ad Jernbanen er faret igjennem det, vil det være kjendt; det seer altfor mærkeligt ud og giver Landskabet en altfor ejendommelig Karakter til ikke at vække enhver Fremmeds Forundring; og er man en nogenlunde skarp Sagttager, vil man ogsaa selv paa en saadan Gjennemfart lægge Mærke til, at jo bedre Agerbruget er i en Egn, desto smallere ere Agrene, — det skulde da være, at man tilfældigvis førtes gennem Waeslandet, thi der er, som senere skal vises, Markernes og Egnens Udseende et helt andet. — Vi betvivle Fordelagtigheden af den store Mængde Båndfurer, som man ligesaavel finder paa de højtliggende og tørre Zorder som paa de lave og fugtige, ligesaavel paa Sandjord som paa Lerjord, og for os, der nu i Draining og Radsaaning — takket være Englænderne — have fortrinlige Midler til at erstatte de to væsentligste Goder, som det belgiske smalagrede System frembyder, kan det aldrig yde prak-

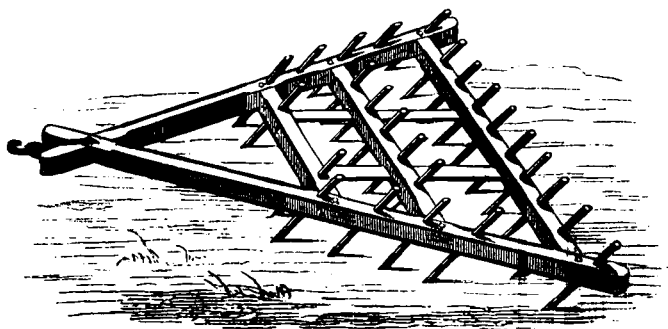
tiste Fordele, ja selv for Belgieren er maaske den konservative Fastholden ved det ikke længer tidsvarende. Men vi maa ej dømme ham for haardt, fordi han ikke kan komme bort fra det, thi uden det havde han næppe kunnet bringe sit Agerbrug saa højt eller ført det saa nær til at være et Havebrug, hvilket de smalle Agres Benævnelse af „Bede“ ogsaa paapeger. Selv Romerne, hvis Agerbrug paa Virgilius Maros Tid stod saa mærkværdig højt, at vi i hans „Georgica“ gjenfinde mange af de saakaldte „Nutidens Fremstrid“ i Agerbruget allerede beskrevne og beskrevne hos ham som hjemlige, — selv hos dem var Markernes Inddeling i saa smalle eller endnu smallere Bede gjennemgaaende. Om denne Dyrkningsmaade af Romerne indplantedes i Spanien og Frankrig og derfra udbredte sig til Belgien eller om den førtes direkte med de gamle Romere ind paa Flanderns Jordbund, da Agerbruget her begyndte at udvikle sig saa herligt, skulle vi lade være usagt, kun er det vist, at den er ældgammel hos Belgierne, navnlig til al Vintersæd (Hvede, Raps, Rug og Vinterbyg), hvorimod den kun undertagelsesvis har været brugt og bruges paa Baarsædsmarkerne, og i Reglen er den udeluftet fra Hør-, Kartoffel-, Klover- og Havremarkerne. Hensigten med den er først og fremmest at kunne aflede Vintervandet tidlig om Foraaret, saa at der kan komme Mildhed i Jorden nogle Dage før end ellers, og at Værten af Vintersæden og Behandlingen af Baarsædsmarkerne kan blive begyndt. Dernæst skulle disse Agerfurer tjene som Gange, hvorfra Lugning, Kornets Pasning og Jordens Behandling under Værten let kan finde Sted. De skulle tillige fremme Adblutningen af Jorden, og tjene som en Slags Brak eller Hvile, idet Vandfurens Plads paa Ageren skifter fra Aar til Aar; derved bliver da ogsaa lidt efter lidt Jorden dybt bearbejdet, thi ved ingen almindelig Pløjning naaer man saa dybt som i Vandfuren. Man har indvendt imod denne Dyrkningsmaade, at der ikke kan staa saamegen Sæd paa det smalle hvælvede Bed, som paa den flade Ager; — denne Indvending har vist intet at sige, man faaer maaske mindre Straa, men Aret

bliver fyldigere, og iøvrigt vil man forgjæves hen ad Sommeren lede efter Vandfurer, naar man seer ud over en Mark, Sæden har luffet fuldstændig over dem; desuden vilde jo med endnu større Grund den samme Indvending kunne rejses imod Radsaeningen, der endnu saa ofte miskjendes og fordømmes, og som maaste endnu ikke er tidsvarende for os, men som dog upaatvivelig er et praktisk Fremtidsmaal for os, som den har været det for Engländerne i den nyere Tid, og var det for Romerne i Oldtiden. En anden Indvending synes mere holdbar: man faaer en uregelmæssig Afgrøde paa Marken, stærkt Korn midt paa Ageren, tyndt og kort paa Kanterne, og Fordømmelsen faaer Styrke, naar der sees hen til, hvorledes det ofte seer ud paa vore Agre, der dog ere saa brede. Flamingen veed at hjælpe derpaa; — som der ovenfor blev bemærket under Bløjningen, giver han de yderste Furer langs Vandfurerne et Extratilskud af Gjødning, de to midterste Furer, der danne den ny Rng, faae derimod aldrig nogen, og han fiktrer sig derved en jævn Afgrøde.

Bedenes omtrentlige Brede er allerede omtalt; deres Midtes Højde over deres Kanter er forskjellig, men omtrent 8 Tommer; selve Vandfurerne ere 7—9 Tommer dybe; efter at Markerne ere behandlede: harvede, overflabte, tilsaade, harvede og tromlede, hvorved en Del Jord er falden ned i Vandfurerne, oprensedes de med en gammel Plov uden Rangjern og Muldfjæl og sluttelig med Spaden, hvorved Jorden kastes ind over Ageren og bidrager noget til en fuldstændigere Dækning af Saasæden. Marken er nu færdig og frembyder et særdeles smukt Skue.

Ikke blot Ploven, men ogsaa de øvrige Redstaber ere ligesaa simple som antike; og der hører en gjennemarbejdet flamsk Jordbund og en Flaminges Flid og øvede Haand til, for at slige Redstaber skulle kunne gjøre Arbejdet saa smukt og godt, som der fordres. Hele denne Samling af svenske, skotske, norske og rullende Harver, Skarifikatorer og Extirpatorer, tunge og lette, som vi alle andre Steder træffe paa veldrevne Gaarde,

ere ukjendte i Belgien, en tre- eller firkantet Harve med runde Trætænder er det eneste Redskab, der maa erstatte alle disse. Kun i Søndbelgiens meget svære lerede Jorder finde vi en Slags Harve med Serntænder, der noget ligner den skotske.

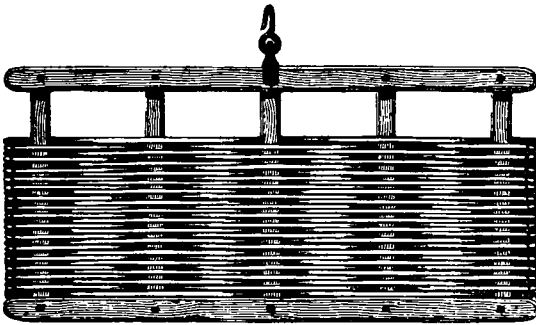

Den flamske Harve.

Træharvernes Tænder ere i Reglen 9 Tommer lange i den forreste Bul, 10—11" i den næste, og de bageste 12"; de ere helt runde med Undtagelse af de nederste 2—3 Tommer, der ere skarpt affaarne; de sidde i Bullene under en Vinkel af 45° , og naar man derfor skal harve dybt igjennem, da spænder man Festene saaledes for, at Tænderne gribe ind i Jorden, skal man derimod blot let overharve Jorden, eller nedbringe Sæd, da spændes ved de firkantede Harver for det modsatte Hjørne, og den trekantede Harve, hvis Tænder næsten ere ligesaa lange over som under Bullen, vendes om, saa Tænderne i begge Tilfælde komme til at vende bort fra den Retning, hvori man kjører. Ved saa simple Midler veed Belgieren at hjælpe sig, og i saa velbehandlede Jorder ere de ogsaa tilfredsstillende.

En særlig Ulempe for Bearbejdningen, som man i Reglen ikke andre Steder vilde tillægge nogen Vægt, har man i Stubbene; de ville være til Hinder for en saa fin Bearbejd-

ning af Jorden, som der forlanges, de maa altsaa staffles bort. Er det til Vaarsjød, da sørges ved Efteraarsbearbejdningen for at faae dem forraadnede, men skal der Vintersjød i Stubbene, da maa andre Midler bruges. Naar Stubjorden er pløjet, og Harven har bragt Stubbe og Ukrud (især Kvif, denne besværlige Følgesvend paa alle stærkt dyrkede Jorder) op paa Overfladen, sættes Agerflæberen paa Marken. Det er et gammelt Redskab, som vi ogsaa finde omtalt hos Romerne, og som

Agerflæberen.

bestaaer af en Træramme med Tversjnikker, mellem hvilke der er indflettet Grene; Hesten spændes for, Rudsken stiller sig strævende paa Redskabet, og ved vejelvis at lægge sit Legemes Vægt over paa den ene eller anden Fod fremkalder han en slingrende Bevægelse af Redskabet, som end nderligere bidrager til at det let afgangder den vedhængende Jord fra de Rødder og Stubbe, som Harven har bragt op; dette er Redskabets Opgave; nu kommer Haanddriven, famler Stubbene og Ukrudet, Børn fylde det i Kurve, og hjem kjøres det for at strøes under Kvæget eller blandes ind i Kompostbunken. Et lignende Redskab, kun at Rammen i Reglen er fyldt med Brædder istedetfor indflettede Grene, bruges ogsaa efter Harven til at gnide Røl-

dene itu, jævne, luffe og fæstne Jorden, hvilket især er nødvendigt til Hø, som man ofte kun nedharver med en let Tjørneharve, hvorpaa man lægger et Par Græstørv.

Hvor omhyggeligt de her nævnte Redstaber benyttes, kunne de dog ikke sætte Markerne saaledes i Skik, som Flæmingen fordrer, dertil maa han have Spaden, dette uundværlige Redskab i enhver flamsk Gaard. Der gaaer næsten ikke en Dag hen, uden at man skal bruge Spaden til et eller andet; ikke uden Grund kaldes den Flæmingens „uadskillige Ledfager“, og ikke uden Grund siger et gammelt flamsk Ord: »De spa is de goudmyn der boeren« (Spaden er Bondens Guldmine); den er hans Stolthed som hans Kjaledægge, og i hans øvede Haand skeer der Underværker med den; med den har han fra første Færd af erobret Heden, med den har han udtørret Sumpen, med den har han hentet det „skjulte Guld“ frem fra Hedens og Mosens frugtbarere Underlag, med den som Baaben har han støvnet til Kamp mod det magtige Vesterhav, mod de opsvulmede Floder, trængt dem tilbage og fravristet dem som Bytte de store dejlige Enge, der nu ligge milebredt langs deres Bredder. Den er Værelsen af det lille Agerbrug og derved af det belgiske Agerbrugssystem; kunde blot vore Smaafolk her i Landet faae mere Smag for at bruge den, og deres Smaalodder skulde blive en Velstandskilde for dem, istedetfor at de nu faa ofte snarere er til deres Fordærv, naar de kun ved fremmed Hjælp kunne magte dem, thi deres Dyrkning maa da rette sig efter andres Tid og Lejlighed.

At et Redskab, der bliver kaldet til saa forskjelligartet Tjeneste som Spaden, maa have en forskjellig Form er indlysende; snart skal den trænge dybt ned i Jorden, snart let jævne Overfladen, snart udgrave de dybe Markfurer eller gjennembryde den stenhaarde Undergrund, snart tynndt affkrælle den øverste Jordforpe; derfor finde vi ogsaa et helt Udvalg af forskjellige Spader i hver flamsk Gaard; til hvert Arbejde haves sin Form, og af disse skal jeg her meddele de Vigtigste saa nøjagtigt, som

det var muligt, med Kejsfetasten paa Ryggen og Noterebogen i Haanden, at tegne dem.

Træspaden (Fig. 5) med halvt Jernblad bruges overalt, navnlig i de lettere Egne, og det er med denne, at de store og idelige Keolgravninger finde Sted; var Bladet helt af Jern, vilde Spaden blive altfor tung for Arbejderen, derfor laves det øverste Stykke af Egetræ, og tilligemed Skaftet faves det ud af eet Stykke Træ. Bladet er næsten plant, en lille Smule hvælvet og fremadrettet med den nederste Kant; foroven er det $10\frac{1}{2}$ " bredt, hvor Jernbladet begynder er det $10\frac{1}{4}$ " bredt og fornedet $8\frac{3}{4}$ "; det er ialt 20" langt, deraf Jernbladet $11\frac{1}{2}$ ". Skaftet er 26" langt. Træbladet er foroven $1\frac{1}{2}$ " tykt i Midten, men kun $\frac{1}{2}$ " tykt i begge Sider, ligesom det ogsaa bliver tyndere nedester.

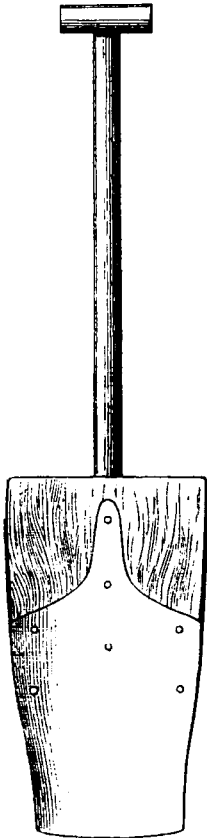

Fig. 5.

Fig. 6.

Et andet Middel til at gjøre Spaderne til Opgravning lette er brugt i Fig. 6; Bladet er 12" langt, $8\frac{1}{2}$ " bredt og næsten plant.

Til Fordybning og Udgravning af Grøfter bruges enten Fig. 7 eller 8. Den første Blad er 16" langt og 6" bredt,

Fig. 7.

Fig. 8.

lidt hulhælvvet og en ubetydelig Smule bredere for neden end midt paa; den andens Blad er mere hulhælvvet, 18 $\frac{1}{2}$ " langt, 6 $\frac{1}{4}$ " bredt forneden, 5 $\frac{1}{2}$ " paa Midten og 6" foroven.

Til Oprensning af Vandfurer, Læsning af Jord o. lg. bruges Spaden Fig. 9, hvis Blad har en enkelt Krumning, er 11 $\frac{1}{4}$ " langt, 6 $\frac{1}{2}$ " bredt foroven og 6" forneden. Til almindelig Gravning i stærkere Jorder bruges Spaden Fig. 10, navnlig træffes den meget i det sydvestlige Belgien ligesom

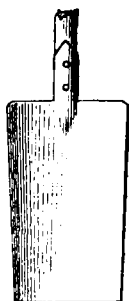

Fig. 9.

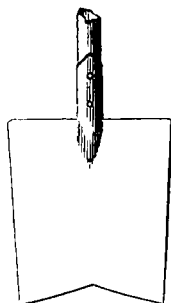

Fig. 10.

ogsaa i Departement du Nord i Frankrig; dens Blad er $10\frac{1}{2}$ " langt i Siderne, $9\frac{1}{2}$ " langt i Midten, 9" bredt foroven og 8" bredt for neden.

Bed Opdyrkning af Hedejord bruges flere Steder Spaden Fig. 11, hvis Blad er $14\frac{1}{2}$ " langt, 7" bredt forneden, $4\frac{1}{2}$ " bredt i Midten og 6" foroven.

Til stenede faste Jorder, navnlig saadanne som have et haardt Lag nede i sig, eller som ere fulde af Trærødder, bruges Spaden Fig. 12. Den er $6\frac{1}{2}$ " bred foroven, Grenene ere $9\frac{1}{2}$ " lange og $1\frac{1}{3}$ " brede. Den synes med Fordøel at kunne bruges til Ahlopbrydning.

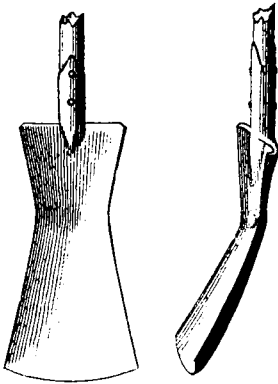

Fig. 11.

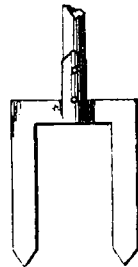

Fig. 12.

Et hermed beslægtet Redskab, som man ogsaa overalt vil træffe paa, er Hakken eller Flæmingernes Braak; den har et stort Blad, 10" langt og 8" bredt, og Skaftet, der er langt, sidder i Reglen under en mer eller mindre spids Vinkel fast til Bladet. Det er en stor Dvælse Flæmingen har i at bruge dette Redskab; det bruges istedetfor Spaden til at vende Jorden og berede den til Sæd, udretter mere Arbejde, men kan naturligvis ikke trænge saa dybt.

Tag den frugtbareste Jord, fyld den med Gødning, men lader man være omhyggelig og fint at bearbejde

den, da vore vel de Ukrudsplanter, der ynede en fast Jord, kraftig frem, men alle vore Kulturplanter, der fordre et veludluftet mildt Borested, ville kun give et middelmaadigt Udbytte. Ingen er længere i Tvivl om Dybpløjningens Nytte; ingen tvivler længer om, at en af Hovedfordelene ved Drainingen er, at Luften kan trænge ned i Jorden, indvirke opløsende paa dennes Bestanddele, bringe sin Varme ned til Planteroden, aflejre sine Vanddampe omkring hver lille Jordpartikel netop paa en saadan Maade, at Plantens kraftige Rodvæv kan drage Nytte af denne Vandforsyning, medens den tidligere altfor rige Vandmængde i Jorden kun var skadelig. Nu forklarer Videnskaben saa fuldt og fyldestgjørende alle Fordelene ved den dybe Bearbejdning, men — mon det ikke er den lille belgiske Jordbruger, der forlængst har forsynet den med Materiale dertil; mon det ikke er hans gamle Erfaringer, som nu ere bragte i System? — Er Underlaget godt, da vendes det op, er det simpelt, tildels skadeligt for Planten, da maa det dog brydes, men det bliver da nede i Bunden i nogle Aar, indtil Jorden atter graves, for at Luften kan forbedre det, inden det kommer op og faaer den mere ansvarfulde Plads som den Madjord, til hvilken Landmanden tillidsfuldt kan betro sin Udsæd. 16—20 Tommer trænger den store Træspade i Reglen med eet Stik ned i den lette Jord; der skal Øvelse og Kraft til sliq Gravning; Spaden vendes ikke, idet den aflægger Jorden, men denne affrydes ved et raft lille Stød med Spaden; i de stærkere Jorder maa man bruge 2 Stik, men ængstes da ikke for at gaa lidt dybere end i de lette. Kun saa Jorder dyrkes udelukkende med Spaden, det er kun Smaalodder, med hvilke dette er Tilfældet; men ligesaa saa, om i det Hele taget nogle, undvære nogenfinde Spaden; selv paa de største Gaarde maa Jorden af og til graves, forffjelligt paa de ulige Slags Jord, nogle Steder hvert 4—5te Aar, andre Steder kun hvert 8—10de, men meget fjeldent med længere Mellemrum. „Selv de letteste Jorder graves regelmæssig, Gjødningen vadses ned i Jorden og vilde gaa tabt, hvis vi ikke jævnlis standfede den i Flugten“, svarede

en Bonde mig paa min Forundring over, at saa let Jord kunde behøve saa megen Bearbejdning; — det var blot den ene af Grundene, han nævnedes mig; der er, som vi have seet, flere, men han skjætter ej meget om at give for nøje Bessed, og man maa trænge ind og fritte ud mere end eet Sted, naar man vil have fuld Bessed.

Det er Jordens Bearbejdning i sin Almindelighed, jeg her har søgt at fremstille; at vise hvorledes de enkelte Arbejder til hver af de forskjellige Kulturplanter udføres, vilde her føre os for vidt; men endnu er der dog et Arbejde, som er saa gjen-nemgaende og saa vigtigt, at det her kortelig maa omtales. Paa den flamske Mark er der altid Liv og Virksomhed, det skal være et strængt Vintervejr, der holder Flæmingen borte fra hans Ager, ellers træffes han der daglig og ligesaa vel naar Kornet staaer og voxer, som naar Jorden skal beredes til det; hvor omhyggelig nemlig dette end er skeet, er Jorden ham dog ikke ren nok. Det er et forunderligt Syn, naar man i Maj Maaned kommer gjennem Flandern, da at see disse lange Rækker af Mænd, Koner og Børn, Side om Side liggende paa Knæ inde paa Markerne, Hovedet noget bøjet og Hænderne travlt bestjæftigede med at afluge hver eneste lille Ukrudsplante, der har stjaalen sig frem mellem Kornet. Det er navnlig Hørrer, der er Gjenstand for en saa omhyggelig Lugning; den taaler ogsaa bedst, selv om den er flere Tommer høj, denne Extratromling, som derved bliver den til Del; men Træstoene glemme de aldrig at sætte ved Udkanten af Hørstykket, inden de gaa ind til Arbejdet paa dette. De elske formelig dette Arbejde, og maaste, som van Aelbroeck mener, fordi en indre Følelse siger dem, at den lille Hørplante, som de saa omhyggelig pleje om, er den, der ved Spind og Bævning om Vinteren skal bringe dem og Deres Brødet. Jeg har ofte, selv paa en lille Mark, talt 20—30 ja indtil 40 Lugere i Række, i Reglen barfodede, undtagen Manden oppe paa Fløjen, han har Støvler paa, det er Ejereren selv, der end ikke holder sig tilbage fra dette Arbejde, ja ofte tager hans Kone endog Plads ved hans Side.

At Kartoffel- og Turnipsmarken saavel som Kornet, naar det er faaet i Rader, ogsaa luges og renses under Værten, er naturligt, og jeg har undertiden, navnlig i Waeslandet, gaaet i flere Minutter og forgjæves ledt om en eneste Ukrudsplante paa en nyluget Mark.

Saa snart Kornet er ført af Marken begynder „Kvikkrigen“; man seer dem da overalt med en Kurv i den ene Haand og et Jern i den anden, langsomt gennemsøge Stubbene for at udstikke hver Kvik, som træffes paa; naar derefter Ploven kommer i Gang, følges den af et Par Røner, der sluttelig udpille de Kvik, der kunne være undgaaede tidligere Efterfølgning. Mens alt andet Ukrud omhyggelig bringes i Kompostbunken, hvor det snart raadner, maa Vlden først ihjelslaa den sejglivede Kvik; der sættes ingen Tid til at den seer ud, som om den var visnet.

(Fortsættes)